

KELAM

12. SINIF

4. Kelam İlmî ve Güncel Meseleler

2.10. Kötülük Problemi

4. ÜNİTE

KELAM İLMİ VE GÜNCEL

MESELELER

Dersimizde neler öğreneceğiz?

- Batı uygarlığında insanların Ateizm, Agnostisizm, Nihilizm gibi inkârcı akımlara yönelmelerinde çok etkili olan meselelerden biri olarak '**Kötülük Problemi**'
- İslam Düşüncesinde '**Şer**' kavramı
- Klasik Kelam ilminde **Hüsün ve Kubuh** kavramlaştırması
- Dünya hayatının imtihan oluşu kapsamında **kötülük kavramının** yorumlanması

Düşünelim

Önceki Derslerimizi Hatırlayalım

-
- İnanç psikolojisi nedir?
 - İnanç nasıl oluşur?
 - İnsanlık tarihinde görülen belli başlı inanç biçimleri nelerdir?
 - Deizm, Politeizm, Agnostisizm
 - Pozitivizm, Ateizm, Nihilizm, Sekülerizm, Satanizm
 - Tenasüh-Reenkarnasyon

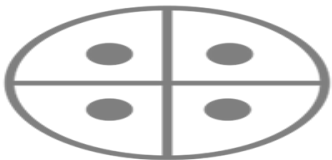
İnsanlık Tarihinde Görülen İnanç Biçimlerinde

-Kötülük Problemi

-Şer

-Hüsün ve Kubuh

Bir akım olmamakla birlikte insanların ateizm, agnostisizm, nihilizm gibi inkârcı akımlara yönelmelerinde çok etkili olan meselelerden biri de **kötülük problemi**dir.

Türkçede **kötülük problemi** şeklinde ele alınan bu durum, İslami literatürde **şer**, felsefede ise **teodise** kavramıyla ifade edilmiştir.

Bir İnkâr Bahanesi Olarak Kötülük Problemi

Özü itibariyle **Allah'ın (c.c.) isim ve sıfatlarıyla** ilgili bir meseledir.

Pek çok konuda olduğu gibi Allah'ın (c.c.) isimlerinin ve sıfatlarının **bütünsellik içinde ve sağlam bir şekilde öğrenilmesi** bu problemin de çözüme kavuşturulmasına vesile olacaktır.

Bir İnkâr Bahanesi Olarak Kötülük Problemi

Kötülük problemi özellikle günümüzde Allah'ı (c.c.) inkâr etmenin güçlü bir bahanesi olarak kullanılmak istenmekte, âdeta **“dünyada bu kadar kötülük olduğuna göre demek ki Tanrı yok”** safsatası üzerinden ateizme kapı aralanmaya çalışılmaktadır.

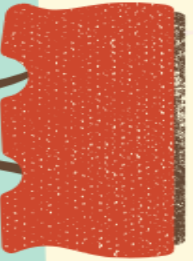
Felsefe Konusu Olarak Kötülük Problemi

Bu problem felsefe tarihinde öteden beri tartışıl gelmiştir. Farklı şekillerde ortaya konulsa da en yalın hâliyle şu sorular kapsamında dile getirilmektedir:

-Tanrı kötülüğü önlemek istiyor da gücü mü yetmiyor?

Öyleyse Tanrı, her şeye gücü yeten bir varlık değil de güçsüz bir varlıktır.

Felsefe Konusu Olarak Kötülük Problemi

-Yoksa Tanrı'nın bu kötülükleri engellemeye gücü yetiyor da önlemek mi istemiyor? O hâlde Tanrı, mutlak olarak iyi olan bir varlık değil de kötü niyetli bir varlıktır.

-Tanrı hem güçlü ve hem de kötülüğü ortadan kaldırmak niyetinde olan yetkin bir varlık ise, **nasıl oluyor da bunca kötülük var olabiliyor?**

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi

Problemin ortaya konulması aşamasında dile getirilen sorularda da görüleceği üzere mesele **Allah'ın (c.c.) mutlak gücü, kudreti, adaleti, merhameti, rahmeti gibi isim ve sıfatlarıyla alakalı bir meseledir.**

İslam inancında Allah (c.c.) mutlak kudret ve adalet sahibidir. Kullarına karşı çok merhametli ve şefkatlidir. O hem özü itibariyle hem de yaptıkları itibariyle merhametlidir. Çünkü hem Rahmân'dır, hem Rahîm'dir.

(Sıfatullah, Marifetullah, Kader, İmtihan dünyası)

Klasik kelam kaynaklarımızda kötülük problemiyle ilgili tartışmalarda hüsün ve kubuh kavramları da kullanılmıştır.

Hüsün;

güzel olan, sevilen ve rağbet edilen şeyleri anlatırken kullanılır.

Hüsün hem ahlak hem de estetik açısından göze ve gönle hoş gelen, sevilen ve beğenilen hâller ve davranışlardır.

Kubuh

kötü ve çirkin görülen, sevilmeyen şeyleri nitelemek için kullanılır.

Kubuh gözün beğenmediği maddi şeylerle, duygusal olarak insanı rahatsız eden hâller ve davranışları ifade etmektedir.

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

Allah (c.c.) bütün varlıkları yaratandır. **Allah (c.c.) olmasının tabîî bir neticesi olarak, dilediği gibi yaratır, yarattığı varlığın iç yüzünü, güç ve kapasitesini de bilir ve dilediği gibi hükmeder.**

Mülkün sahibi olan Allah (c.c.), mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. Hiç kimse O'na hesap soramaz. Hesap sorulan birisi olsa zaten Allah (c.c.) olamaz. Allah (c.c.), dilediğini dilediği gibi gerçekleştirir ve yaptıkları sebebiyle hesaba çekilemez. Bu haşa O'nun hikmetsiz iş yapması anlamına da gelmez. Çünkü O aynı zamanda her işi yerli yerinde yapan bir **Hakîm**'dir.

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

- Kötülük problemiyle ilgili çözüm önerilerinde kesinlikle göz önünde bulundurulması gereken nokta, **Allah'ın (c.c.), isim ve sıfatlarıyla bir bütünsellik içinde tanınmasıdır.**
- Allah'ı (c.c.) sağlam delillerle tanıyan bir mümin kötülük problemini de **kaderle ilgili tartışmaları** da büyük ölçüde çözecektir.
- Bu problemle ilgili tartışmalarda şurası kesinlikle unutulmamalıdır ki **dünya imtihan alanıdır** ve Allah (c.c.), kullarına zerre kadar zulmetmez.

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

-“Şüphe yok ki Allah zerre kadar haksızlık etmez. (Kulun yaptığı iş, eğer bir **kötülük ise onun cezasını adaletle verir.)** İyilik olursa onu katlar (kat kat arttırır), kendinden de büyük mükâfat verir.” (Nisâ suresi, 40. ayet)

-“Şüphesiz ki Allah insanlara hiçbir şekilde zulmetmez, fakat **insanlar kendilerine zulmederler.**” (Yunus suresi, 44. ayet)

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

-“Gerçekten Allah fakir, biz ise zenginiz” diyenlerin sözünü andolsun ki Allah işitmiştir. Onların (bu) dediklerini, haksız yere peygamberleri öldürmeleri ile birlikte yazacağız ve diyeceğiz ki: Tadın o yakıcı azabı! **Bu, dünyada iken kendi ellerinizle yapmış olduğunuzun karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına zulmetmez.”** (Âl-i İmrân suresi, 181-182. ayetler)

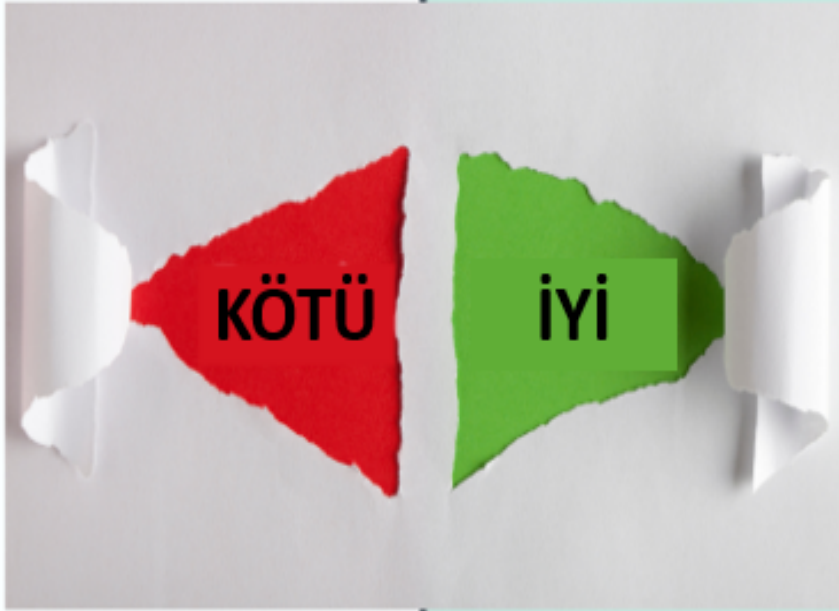
-“Kim iyi bir iş yaparsa, bu kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa aleyhinedir. Rabbin kullara zulmedici değildir.”

(Fussilet suresi, 46. ayet; ayrıca bk. Enfâl suresi, 50-51. ayetler; Hac suresi, 8-10. ayetler; Kâf suresi, 29. ayet)

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

Kötülük ve şer olarak algılananların, **imtihan sırrı** çerçevesinde ve ahiret inancıyla birlikte değerlendirilmesi gerekir. İslam inancında hayat sadece bu dünya hayatıyla sınırlı değildir. **Dünya ve ahiret birbirlerini tamamlamakta** ve imtihan sırrı, hayatın bu iki evresiyle birlikte tam olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla **sadece bu dünya hayatına bakarak değerlendirme yapmak ve neyin hayır neyin şer olduğu konusunda acele karar vermek doğru olmayacaktır.**

Seküler Hayat ve Kötülük Kavramı

İslam inancına göre insana, dünyaya ve hayata bakışta salt akla göre ve yalnız dünya hayatını esas alarak yapılacak değerlendirmeler doğru değildir. Çünkü bu anlayış insan hayatını bu **dünya hayatıyla** sınırladığı gibi **ahirete iman**ın özellikle bu **dünyadaki ahlaki davranışlara** (**sorumluluk duygusu**) olan yansımalarını da ortadan kaldırmaktadır.

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

İnancı uğruna girdiği savaşta öldürülen birisi için sadece bu dünya açısından bakıldığında ve ölümle bittiği zannedilen bir hayat üzerinden değerlendirme yapıldığında ölüm şer olarak görülecektir. Oysa ahirete ve ebedî saadete bakan yönüyle **şehit olan kişi**, en yüksek makamlardan birine ulaşmakta ve imrenilecek güzelliklere mazhar olmaktadır.

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

Ayrıca **kötülükler imtihan sırrının** bir gereğidir ve bu **dünyada her şeyin zıddıyla bilinmesi esprisinin** tabî bir sonucu olarak bu dünyada kötülükler de vardır. Kötülük olmasın demek, bu dünya olmasın demekle aynı kapıya çıkar. Çünkü bu dünya bir **imkânlar** dünyasıdır ve Allah (c.c.) bu dünyayı, bu hâliyle mükemmel olarak yaratmıştır. Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri belirli gayeler doğrultusunda, hikmetli bir şekilde ve en güzel biçimde yaratan Allah'ın (c.c.) bu yaratmasında bir kusur, bir noksanlık, bir yanlışlık söz konusu değildir. Her şey yerli yerindedir ve merkezindedir.

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

İnsanların iyilik, merhamet, yardım, yücelme, fedakârlık vb. erdemleri kazanabilmesi, bu dünyanın bir imtihan sahası olarak hem yükselişe hem de düşüşe müsait bir durumda yaratılmasına bağlıdır.

Kötülüğün olmaması, bu dünyanın bir imtihan yeri olarak yaratılması gerçeğiyle çelişirdi. Hastalık olmadığında sıhhatin, ölüm olmadığında hayatın anlaşılması mümkün olmazdı.

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

Hayatta **aslolan hayırdır, şerler geçici ve arızîdir**. Var olan şerlerden dolayı aslolan hayrı istememek ve mevcut hâliyle her şeyi kötü görmek doğru bir yaklaşım değildir.

Eli ateşte yananın ateş olmasaydı demesi, sel baskınından zarar görenin yağmur yağmasaydı demesi nasıl doğru değilse görünen bazı zararlar ve kötülükler sebebiyle bu dünyada hiç kötülük olmasaydı demek de doğru değildir.

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

Ateş de yağmur da genel maslahatlar açısından iyidir, hayırdır, faydalıdır. Ama bazı durumlarda **geçici ve arızî olarak** ve bazı insanlar için kötü ve zararlı sonuçlara sebebiyet verebilmektedir. Bu dünyadaki kötülükler dünyanın iyiliğine ve güzelliğine gölge düşürmez, tam tersine dünyanın bütünündeki iyiliğe ve güzelliğe katkı yapar.

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

Öte yandan var olan şeylerde Allah'ın (c.c.) zatına, isimlerine, sıfat ve fiillerine bakan yönüyle kötülük ve şer yoktur. **Kötülük imtihan sırrının bir yansıması** olarak insanlarda, insanların işlerindedir. Allah (c.c.) şerri de bu imtihan sırrının, hikmetinin ve ilâhî adaletinin bir gereği olarak yaratmıştır.

Kelam Konusu Olarak Kötülük Problemi ve Hikmet Kavramı

Şeytanın yaratılması imtihan sırrı açısından bakıldığında ve Allah'a (c.c.) bakan yönüyle şer değildir. İnsan için şeytanın âdeta bir kötülük kaynağı olması, şeytanın vesveselerine uymasıyla birlikte söz konusu olur. Şayet **insan heva ve hevesine tâbi olmaz**, şeytanın tuzaklarına meyletmezse onun varlığı kötü olmak şöyle dursun, insanın kemaline vesile olan bir araca dönüşebilir. Yine insanın bu dünya hayatına bakan yönleri itibariyle hastalıklar, insanı Allah'a (c.c.) yönelten bir hatırlatıcı, ölüm ise **ebedî hayata hazırlanmayı sağlayan bir uyarıcı konumunda olabilir**.

Bu imtihan âleminde şerrin bulunmaması, dünyanın ve içindeki **insanın yaratılış hikmetine** aykırı düşerdi. Allah (c.c.), dünya hayatını bu hâliyle yaratmış ve bizleri mevcut şartlar çerçevesinde **imtihana** tâbi tutmuştur.

Allah (c.c.), kötülüklere müsaade etmeyip de her olayı iyi ve her insanı daima iyilik üzere davranmak zorunda bıraksaydı olmaz mıydı?

Şayet böyle olsaydı insanların **özgür iradelerinden**, **sorumlu varlıklar** olarak **imtihana** tâbi tutulmalarından bahsedemezdik. O zaman insanların hayvanlardan ve robotlardan farkı kalmazdı.

Düşünelim, Öğrenelim

Dünyada kötülüklerin var olmasından hareketle Allah'ı inkâra yönelmek son derece yanlış ve hatalı bir yaklaşımdır. Çünkü şerri yaratmak şer değildir. Fakat **şerri kesbetmek ve iradeli bir şekilde kötülük yapmak şerdir**. Kötülükleri yapan ve sonuçta kötülüklerle karşılaşan insandır. Allah'ın şerre yardımı ve rızası yoktur.

Allah (c.c.) böyle yapsaydı asıl o zaman zorlamış olurdu ve biz o zaman **iradede, özgürlükten bahsedemezdik. Serbest iradeyle iman tercihi** yapılmasaydı, imanın küfre karşı değeri olmazdı. Beşer olmak açısından ortak paydada buluşan bir müminle bir kâfir, irade ve tercih yönüyle ayrılmakta, imanı tercih eden mümin, iman nuruyla yücelerin en yücesine doğru yükselirken, küfrü tercih eden kâfir, aşağıların en aşağısına yuvarlanmaktadır.

Kötülük probleminde şu inceliğe de dikkat etmek gerekmektedir. Dünyada kötülüklerin var olmasından hareketle Allah'ı (c.c.) inkâra yönelmek son derece yanlış ve hatalı bir yaklaşımdır.

Çünkü şerri yaratmak şer değildir. Fakat **şerri kesbetmek ve iradeli bir şekilde kötülük yapmak şerdir**. Kötülükleri yapan ve sonuçta kötülüklerle karşılaşan insandır. Allah'ın (c.c.) şerre yardımı ve rızası yoktur.

*“Sana gelen iyilik Allah’tandır. **Başına gelen kötülük ise nefsendendir**. Seni insanlara elçi gönderdik; şahit olarak da Allah yeter.”* (Nisâ suresi, 79. ayet)

Düşünelim, Öğrenelim

- Sadece **kötülük problemi** değil günümüzde başta **kader** meselesi olmak üzere pek çok meselenin çözüme kavuşturulması, sağlam temellere dayalı bir marifetullah çabasını gerekli kılmaktadır. **Marifetullah** ise Allah'ı isim ve sıfatlarıyla tanımaya bağlıdır.
- Allah'ı isim ve sıfatları yönüyle tanıtan kitapları araştırarak, bir esmâ-i hüsnâ şerhi okuyunuz.

Dersimizde neler öğrendik?

- Batı uygarlığında insanların Ateizm, Agnostisizm, Nihilizm gibi inkârcı akımlara yönelmelerinde çok etkili olan meselelerden biri olarak '**Kötülük Problemi**'
- İslam Düşüncesinde '**Şer**' kavramı
- Klasik Kelam ilminde **Hüsün ve Kubuh** kavramlaştırması
- Dünya hayatının imtihan oluşu kapsamında **kötülük kavramının** yorumlanması

Hazırlayan
Hasan KAYA